

1. На који тачно начин и на које тачно ризике је Народна банка Србије, упозоравала грађане о кредитима индексираним у валути швајцарског франка? Молимо да нам о тим упозорењима доставите доказ.

Народна банка Србије (у даљем тексту:НБС) је у протеклом периоду кроз своја саопштења и текстове који се објављују на свом званичном сајту и сајту НБС посвећеном финансијској едукацији www.tvojnovac.nbs.rs подсећала грађане да свако задуживање у иностраној валути носи ризик од промене девизног курса, а тиме и промене износа рате у динарској противвредности, посебно имајући у виду да и мања промена девизног курса валуте у којој је изражен кредит може знатно да оптерети кућни буџет. Додатно, пошто се курс динара утврђује према еврџу, кредити у ЦХФ подразумевају већи ниво ризика, што се испољава и у нижој каматној стопи, али да нижа номинална каматна стопа не значи аутоматски и јефтинији кредит. У наставку су нека од саопштења са сајта НБС и средстава јавног информисања:

<http://www.nbs.rs/internet/latinica/scripts/showContent.html?id=897&konverzija=yes>

<http://www.nbs.rs/internet/latinica/scripts/showContent.html?id=1790&konverzija=yes>

<http://www.nbs.rs/internet/latinica/scripts/showContent.html?id=2015&konverzija=yes>

http://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2007&mm=03&dd=02&nav_id=234768

<http://www.ekapija.com/website/sr/page/93869/JELA%C5%A0I%C4%86-Krediti-u-francima-mogu-bit-skuplji>

2. Да ли је, по Вашем мишљењу, обавеза упознавања са ризицима била на Народној банци Србије или су ту дужност имале пословне банке? Ако јесте, молимо доказ о томе.

У погледу упознавања грађана са ризицима од стране НБС, погледајте одговор под 1.

3. Да ли је Народна банка Србије било када, почев од 2005. па до краја 2008.године, наложила банкама да упознају потенцијалне кориснике кредита са ризицима кредита индексираних у валути швајцарског франка?

Имајући у виду да су уговори о кредитима закључивани између банака и корисника финансијских услуга, уговорне стране су у складу са добром пословном праксом требале бити упознате са ризицима којима се излажу пре закључења конкретног уговора. НБС, као централна банка која је одговорна за стабилност финансијског система и заштиту корисника финансијских услуга је својим саопштењима додатно упозоравала грађане на ризике којима се излажу закључивањем уговора о кредитима са валутном клаузулом.

Наиме, НБС је у септембру 2008. године објавила три препоруке банкама у вези са уговорима о кредитима, без обзира да ли су индексирани у швајцарским францима или еврима. Такође, НБС је и даље апеловала на грађане да се за услове под којима се кредити нуде распитају код више банака и када сагледају конкретне услове и своје могућности донесу коначну одлуку са којом банком ће закључити уговор. Затим је НБС 2009. године, а с обзиром да примена наведених препорука није била обавезујућа за банке, донела Одлуку о начину и поступку спровођења општих услова пословања које банка примењује у односу с клијентима физичким лицима („Сл.гласник РС“ 74/2009) која је била у примени од 31.октобра 2009. године и којом је, када су у питању уговори о кредитима са валутном клаузулом, дефинисан минимум услова који се односе на одобравање кредита, као и да уговори које банке закључују са клијентима обавезно садрже минимум услова утврђених општим условима пословања, а у складу са овом Одлуком.

С тим у вези, а пре потписивања уговора, односно у понуди, банке су биле дужне да клијенту на његов захтев, пруже информације о условима који се односе на одобравање кредита, које треба да буду исказане на прописаним обрасцима, а односе се на основне податке о кредиту и то на начин који клијента ниједног тренутка неће довести у заблуду. Податке на прописаним обрасцима банке су дужне да уручују клијентима и обавештавају их да на њихов захтев могу добити без накнаде текст уговора о кредиту као предлог за његово закључивање.

Такође, услед процене НБС да је неопходно доношење законског оквира у области заштите корисника финансијских услуга, и непосредно спроведених активности на изради нацрта закона, од 5. децембра 2011. године почео је да се примењује Закон о заштити корисника финансијских услуга („Службени гласник РС”, број 36/2011 и 139/14) (у даљем тексту:ЗЗКФУ),којим је дефинисана обавеза банака да кориснику финансијске услуге укажу на валутне и каматне ризике које корисник преузима у случају закључивања уговора са валутном клаузулом.

4. Да ли је НБС имала одређена упутства или изглед брошуре, којим је прецизирала услове и начин на који банке у Србији треба да потенцијалне кориснике кредита упозоре о ризицима сложеног уговора који је клијентима понуђен као повољан, готов «банкарски производ»?

(Напомена: у прилогу се доставља брошура коју су, по налогу Централне банке и ФМА-центра за надзор банака, од 2006.године, банке у Аустрији морале дати потенцијалним клијентима и извршити упознавање са механизмом индексације кредита, а посебно са ризиком пораста главног дуга).

Пре свега истичемо да у периоду када су великом броју корисника одобрани кредити индексирани у швајцарским францима, није било ограничења у погледу валутне клаузуле,

да су банке имале у понуди кредите индексирани у швајцарским францима на које се обрачунавала камата по нижој номиналној каматној стопи него што је била за кредите индексирани у EUR, да је НБС упозоравала грађане да нижа номинална каматна стопа не значи аутоматски и јефтинији кредит, као и да се задуживањем са уговореном валутном клаузулом чак и по нижој променљивој каматној стопи, корисници таквих кредита и даље излажу и каматном и валутном ризику (погледати нека од саопштења са сајта НБС и средстава јавног информисања дата у одговору на питање под бр. 1).

Осим наведеног, из разлога што финансијске услуге заузимају значајно место у животу свих грађана, НБС је, у циљу боље информисаности и разумевања финансијских производа и услуга, као и остваривања заштите права и интереса грађана, формирала **Информативни центар НБС2005.** године (који је у саставу Центра за заштиту и едукацију корисника финансијских услуга од 2007. године). Грађани су на овај начин путем бесплатних телефонских позива могли да се лично информишу о свим погодностима и ризицима које је потребно узети у обзир при коришћењу финансијских производа и услуга у непосредном контакту са НБС.

Сагласно одредбама члана 17. став 1. ЗЗКФУ, прописана је обавеза банке да обавести корисника кредита у предуговорној фази тако што ће му пружити информације и одговарајућа објашњења о условима који се односе између осталог и на уговор о кредиту, на начин који ће кориснику омогућити да упореди понуде различитих давалаца истих услуга и процени да ли уговор одговара његовим потребама и финансијској ситуацији али који корисника ниједног тренутка неће довести у заблуду.

Поред тога, напомињемо да сагласност воља уговорних страна подразумева да је корисник кредита слободном, озбиљном и стварном вољом, свестан бенефита, али са друге стране и свих последица и ризика закључења оваквог уговора о кредиту, са свим његовим специфичностима и елементима. Са друге стране, сваки корисник финансијских услуга, коме је било које право угрожено или повређено, има право на Уставом РС загарантовану судску заштиту, свим правно дозвољеним средствима.

5. Да ли код корисника кредита, чији кредит је индексан у иностраној валути док су примања у домаћој валути, постоји ризик валутне неусклађености и да ли су корисници кредита имали инструменте да тај ризик, било којом доступном техником, хедују?

Сваки кредит који је индексан у иностраној валути са собом носи ризик због валутне клаузуле, односно уговарања вредности обавезе у девизама (валутна обавеза) код које се плаћање и наплаћивање по тим уговорима врши у динарима (валута исплате), односно најбоља заштита од изложености ризику промена девизног курса је да се клијенти не задужују у иностраној валути уколико немају приливе у тој валути. У складу са наведеним, а у циљу заштите од ризика промене девизног курса и ризика промене каматне стопе тачком

4. Одлуке о обављању послова с финансијским дериватима („Службени гласник РС“, бр. 85/2011 и 62/2013) је дефинисано да и резиденти могу с банкама обављати послове с финансијским дериватима (првенствено закључивати свопове).

Од почетка примене ЗЗКФУ (5.12.2011. године) Банка има обавезу да кориснику понуди услугу првенствено у динарима, осим ако корисник не захтева, да му се услуга понуди у динарској противвредности стране валуте, односно у страниј валути у складу са прописима којима се уређује девизно пословање, у складу са чланом 17. став2. ЗЗКФУ.

Такође, у ставу 3. истог члана ЗЗКФУ, прописана је обавеза банке да кориснику укаже на ризике које преузима у случају уговарања кредита у динарској противвредности стране валуте, односно у страниј валути, при чему се под ризиком првенствено сматра кредитно - девизни ризик по основу неусклађености валуте у којој корисник остварује примања и валуте у којој ће му бити исказане обавезе уколико закључи такав уговор о кредиту.

6. Да ли је НБС као регулатор, наложила банкама да приликом вршења кредитне анализе узму у обзир валутне ризике, а посебно код индексације у валути која није референтна на тржишту Србије, у којој корисник кредита нема изворе прихода или штедњу?

НБС је усвојила 2011. године Одлуку о управљању ризицима („Службени гласник РС“, бр. 45/2011). Тачком 44. поменуте одлуке је дефинисана дужност банке да, за пласмане уговорене у страниј валути или у динарима с валутном клаузулом, процењује кредитно-девизни ризик, односно утицај промене курса динара на финансијско стање и кредитну способност дужника, а нарочито да анализира адекватност новчаних токова дужника у односу на промењени ниво кредитних обавеза уз претпоставку да ће доћи до одређених промена курса динара на годишњем нивоу.

Такође, тачком 26. важеће Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке (Службени гласник РС“, бр. 94/2011, 57/2012, 123/2012, 43/2013, 113/2013, 135/2014, 25/2015, 38/2015, 61/2016, 69/2016 и 91/2016), прописана је обавеза банке да врши оцену кредитне способности дужника - физичких лица (осим пољопривредника и предузетника), нарочито на основу анализе степена његове кредитне задужености, као и валутне структуре укупних месечних кредитних обавеза дужника, нарочито узимајући у обзир већу изложеност ризику дужника чије су обавезе уговорене у страниј валути или у динарима с девизном клаузулом.

Напомињемо да су банке и у претходном периоду, пре усвајања важеће Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке, имале обавезу да врше оцену финансијског стања и кредитне способности дужника, укључујући и анализу његове изложености ризику од промене курса, као што имају и данас .

Наиме, Одлуком о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке („Службени гласник РС“, бр. 129/2007, 63/2008, 104/2009, 30/2010, 25/2011, 45/2011), тачком 15. која је важила од 30.6.2011. године, била је прописана обавеза банке да својим актима уреди поступке формирања и континуираног ажурирања кредитног досијеа за сваког дужника, који треба да садржи потпуне и тачне податке за процену могућности наплате потраживања, а нарочито: документацију о статусу дужника (за правно лице - извод из Регистра привредних субјеката, за физичко лице - фотокопију личне карте, односно пасоша, за предузетника - извод из Регистра привредних субјеката или решење о оснивању радње, за пољопривредника - извод из Регистра пољопривредних газдинстава), као и оцену финансијског стања и кредитне способности дужника, укључујући и анализу његове изложености ризику од промене курса динара.

Такође, напомињемо да је и Одлуком о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке („Службени гласник РС“, бр. 57/2006, 116/2006 и 35/2008), била прописана обавеза банке да потраживања од дужника чије су обавезе према банци уговорене у иностраној валути или у динарима с валутном клаузулом, класификују у једну категорију неповољнију од оне у коју би била класификована, уколико се банка не придржава усвојене методологије за анализу изложености дужника ризику од промене курса динара, односно ако кредитни досије таквог дужника не садржи ту анализу, ни процену утицаја ризика од промене курса динара на класификацију дужника.

7. Да ли је НБС, пре 2015.године, било када вршила надзор и контролу да ли су пословне банке заиста понудиле корисницима кредита прелазак на евро индекс или конверзију кредита индексираних у страним валутама у динарске кредите?

Напомена: У свом допису наводите *«Народна банка Србије је још у 2008. години покренула иницијативу за договор пословних банака којом би се корисницима омогућило да лакше превазиђу привремене потешкоће при отплати кредита, односно да смање или елиминирају своју изложеност валутном ризику. Договорен је сет мера који је имао привремен карактер, а који је подразумевао најпре могућност превремене отплате кредита без накнаде (пенала), али и још три значајне могућности на захтев корисника: (1) продужење рока отплате до годину дана за одобрене кредите, при чему је готовинске кредите било могуће продужити само уколико би били конвертовани у динарске, (2) конверзија кредита индексираних у иностраној валути у динарске и (3) конверзија кредита индексираних у CHF у EUR.»*

Имајући у виду да корисници ЦХФ индексираних кредита, током 2008.године а ни касније, све до 2015.године, од банака **НИКАДА** нису добили било какве понуде да пређу на индекс евро, посебно не на динарски кредит, напротив, тако нешто је било потпуно онемогућено (1. Клијентима је саопштано да немају кредитну способност за прелазак на евро 2. Банке су захтевале да се прва партија кредита «ликвидира» плаћањем пенала од 3 %, а затим су поставиле као услов нове трошкове обраде кредита, одбијајући да прихвате да је довољно потписати Анекс, све у циљу како би потпуно онемогућиле такав прелазак),

љубазно молимо да нам доставите доказ о томе да је НБС заиста имала иницијативу коју описујете, као и доказ да је било која банка то заиста и понудила својим клијентима.

У периоду од маја 2009. до краја 2010. године на снази је била Одлука о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље, према којој су се банке (њих 27) обавезале да ће својим дужницима омогућити да кредите у страниој валути и кредите индексирани девизном клаузулом, конвертују у динарске кредите без наплате додатних трошкова, као и да ће дужницима омогућити измену услова отплате потраживања, и то продужењем рока отплате за најмање дванаест месеци, или на начин да се месечна обавеза дужника умањи за најмање 20 одсто. С обзиром да није било много заинтересованих клијената за ову врсту олакшица, као и услед чињенице да су се поједини грађани и после свих спроведених активности и упозорења централне банке и даље задуживали у швајцарским францима, у јуну 2011. године је донета одлука НБС са циљем да се забрани кредитирање становништва у страниој валути, осим у еврима.

Како би се предложила адекватна и избалансирана решења за проблеме који се односе на стамбене кредите индексирани у швајцарским францима, НБСје, током 2013. године, спровела детаљну анализу података о овим кредитима, посебно у поређењу с кредитима индексираним у еврима. Том приликом уважене су све релевантне социјалне и финансијске компоненте положаја корисника ових кредита. Као резултат спроведене анализе НБС је, препоруком БАН 001/13 од 31. маја 2013. године, препоручила банкама да омогуће (понуде) корисницима стамбених кредита индексираним у CHF (нарочито на кориснике оних кредита чији је износ у моменту одобравања износио до 80.000 евра, према међувалутном односу EUR/CHF на дан тог одобравања) физичким лицима да отплаћују овај кредит по курсу који одговара валутном паритету EUR/CHF на дан одобравања кредита, умањеном за највише 8%, и то у наредном периоду од најмање три године, односно до крајњег рока отплате кредита ако је тај рок краћи од три године. Већина банка је поступила по наведеној препоруци, обавестила клијенте о прихватању наведене препоруке и упутиле им позиве да се у најближој филијали детаљније информишу о понуди и закључе анексе уговора.

Такође, желимо да укажемо и на чињеницу да је одређени број банака у уговорима који су закључивани са валутном клаузулом, предвидео могућност да корисник може у току трајања уговорног односа да једном изврши конверзију кредита из ЦХФ у ЕУР (што су неки корисници искористили у току трајања уговорног односа).

8. Који су били разлози, мотиви и сврха доношења Одлуке из 2011. године којом се дозвољава само евро индексација, ако се иста не примењује на кредите који су већ у отплати (а банке су већ 2009. године потпуно престале да издају понуде за индексацију било које валуте која није евро)?

Напомена: Одлуку о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС“, бр. 34/2011), која се примењивала од 30. јуна 2011. године и по којој су банке могле да физичком лицу одобре кредит који је индексан девизном клаузулом – под условом да је валута обавезе – евро, све банке су протумачиле тако да се одлука не примењује на кредите у отплати, које тумачење је подржала и НБС, иако се ради о престацијама које нису свршене; додатно Уставни суд Хрватске је пре месец дана дао врло јасно тумачење ретроактивности – да исто не постоји код несвршених правних радњи.

Стим у вези, имајући у виду да су банке обуставиле индексацију у ЦХФ валути, знатно раније, још током 2008.године, молимо одговор на следеће:

Зашто НБС није Одлуку из тачке 7 донела већ 2005.године?

У периоду када су великом броју корисника одобравани кредити индексани у швајцарским францима, банке су имале у понуди и кредите индексане у еврима. Имајући у виду да 2005. године није био одобрен велики број кредита индексаних у швајцарским францима, као и да кретање швајцарског франка на светском финансијском тржишту није било такво да бизахтевало посебну рекацију централне банке, није постојала потреба да се посебном одлуком омогући конверзија истих у евро или динар,.

Будући да је неповољни развој кретања валутног односа између швајцарског франка (CHF) и евра (EUR) био најдоминантнији у периоду 2008-2011. године, НБС је 2011. године донела Одлуку о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС“, бр. 34/2011).

У периоду пре тога, који помињете (2005. година), указујемо да на основу Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС“, бр. 72/2003) НБС, није имала правни основ за доношење овакве одлуке, будући да је тек изменама и допунама Закона о Народној банци Србије објављених у „Службеном гласнику РС“, бр. 55/2004, 85/2005 – др. закон и 44/2010, утврђена таква надлежност НБС, чланом 14. овог Закона, којим је прописано да Извршни одбор НБС посебно утврђује мере и активности НБС, ради очувања и јачања стабилности финансијског система.

9. У чему се моделима које је предложила НБС током 2015.године, (познато јавности као четири модела за решавање ЦХФ индексаних кредита) огледала заштита корисника, имајући у виду да су два од четири предложена модела предвиђала прелазак на валуту евро и то са главницом која је била већа од износа у еврима него при закључењу уговора (све уплате би биле анулиране и кредит би увећан око 20 % у односу на иницијални) односно, остала два модела су такође предвиђала индекс у швајцарском франку, а ризичност те индексације није умањена?

Одлуком о мерама за очување стабилности финансијског система у вези с кредитима индексираним у швајцарским францима се на системски начин приступа решавању сложеног проблема валутно индексираних стамбених кредита, уз пуно уважавање слободе уговарања, с једне стране, и императивних прописа с друге стране. Као регулатор банкарског тржишта, НБС је усвојила решење које помаже грађанима да превазиђу тешкоће у отплати кредита у швајцарским францима, као и у случају једностраног подизања каматних маржи од стране банака, али које истовремено не угрожава основне принципе за које се НБС залаже – правну сигурност, тржишно пословање и одговорност свих тржишних учесника за преузете обавезе.

НБС је банкама прописала обавезујући начин поступања са средствима које су више наплатиле по основу једностраних повећања променљивих неодредивих елемената каматне стопе. Банке, у складу са наведеним, су 5,13 млрд РСД које су наплатиле по основу повећања неодредивих елемената променљиве каматне стопе урачунале у превремену отплату кредита.

Што се тиче модела које помињете, а односе се на конверзију кредита индексираних у ЦХФ у кредите индексираних у ЕУР, банка их није могла понудити под условима за одобравање кредита индексираних у ЕУР који су неповољнији у односу на услове који су у тој банци важили 31. децембра 2014. године.

Корисницима стамбених кредита индексираних у ЦХФ који су одлучили да своје кредите не конвертују у ЕУР је омогућено да прихватањем једног од два понуђена модела смање месечни ануитет кроз смањење каматне стопе или на начин да се у периоду од 36 месеци ануитети смање за 20%, док би се укупан износ за који су месечни ануитети умањени отплаћивао у 12 једнаких месечних рата након истека првобитног рока доспећа кредита без наплаћивања камате.

10. Да ли Стратегија решавања проблематичних кредита има било каква обавезујућа упутства или препоруке пословним банкама, ради довођења у равнотежу нарушене једнакости узајамних давања, или се иста и даље базира само на увођењу личног стечаја и омогућавању правног оквира ради продаје ових пласмана, како би банке очистиле своје билансе?

Стратегија за решавање проблематичних кредита коју је усвојила Влада РС у августу 2015. године (у даљем тексту: Стратегија) има за циљ обезбеђивање подстицаја и уклањање препрека идентификованих у систему које спречавају правовремено решавање проблематичних кредита и успостављање система који ће спречити акумулацију проблематичних кредита до нивоа који може имати негативне ефекте на кредитну активност угрожавајући потенцијални економски раст.

Кључни приоритети истакнути Стратегијом су унапређење капацитета банака за решавање проблематичних кредита, омогућавање услова за развој тржишта проблематичних

кредита, побољшање и подстицање вансудског реструктурирања дуга, као и унапређење оквира за судско решавање дугова. Наведени приоритети идентификовани су на основу узрока настанка и кумулирања проблематичних кредита у билансима банака.

Како је у протеклом периоду, највећи проценат проблематичних кредита био у сектору привреде, то је значајан број активности предвиђених Стратегијом усмерен на унапређење могућности за решавање ових кредита. Питање проблематичних кредита сектора становништва није безначајно, али је свакако комплексније и осетљивије у односу на сегмент проблематичних кредита сектора правних лица. Управо због наведеног, надлежне институције опрезно разматрају могућности и правце деловања у овом сегменту.

С тим у вези, Стратегија је, пре свега, идентификовала ограничења у делу који се односи на порески третман реструктурирања дуга становништва, што је у надлежности Министарства финансија. У контексту Стратегије сагледавано је и уступање потраживања од сектора становништва, при чему је НБС остала на становишту да банке могу уступати доспела а неизмирена потраживања од физичких лица само другим банкама.

Када је у питању лични стечај, Стратегијом је констатовано да потреба, изводљивост и избор тренутка увођења оквира за лични стечај у Србији треба да буду пажљиво размотрени. Додатно се наводи да, иако оквир личног стечаја може бити важан инструмент за решавање презадужености у сектору становништва, увођење таквог оквира није непосредни приоритет, уз истицање значаја времена неопходног да се испуне потребни предуслови за успостављање делотворног режима личног стечаја.

11. Да ли је НБС у досадашњем раду, а у вези индексације кредита у швајцарском франку, било када, утврдила да је пракса банака била непоштена у погледу информисаности или кредитне анализе?

У контролама извршеним у 2010. и 2011. години, код одређеног броја банака су констатовани недостаци у Општим условима пословања у смислу информисаности клијената, а односе се на то да банке нису: на јасан, потпун, прецизан, недвосмислен и за клијента разумљив начин одредиле критеријуме за промену уговорене променљиве номиналне каматне стопе у смислу прецизног и јасног дефинисања начина и разлога за измену (дефинисале су немерљиве елементе као што су нпр. промена пословних циљева банке, промена кредитног рејтинга земље, премија ризика земље, поремећај међубанкарског тржишта, промена тржишних услова и тд.); јасно и прецизно дефинисале који курс примењују приликом одобравања односно отплате кредита са валутном клаузулом; навеле све накнаде које падају на терет корисника кредита и које се укључују у обрачун ефективне каматне стопе (нпр. премија осигурања, једнократна накнада, накнада за подношење захтева НКОСК и тд.); навеле висину референтне каматне стопе у време утврђивања истих.

Поступањем по притужбама корисника фин.услуга, који су са банкама закључили уговоре о кредитима са валутном клаузулом, без обзира да ли су они индексирани у ЦХФ или ЕУР, уочено је да су банке, до почетка примене ЗЗКФУ, уговарале и мењале висину марже, као једног од елемената променљиве номиналне каматне стопе, у складу са својом пословном политиком, као и да су уговарале и примењивале различите типове курса валута приликом одобравања кредита и приликом прерачунавања доспелог ануитета исказаног у валути у динарску противвредност.

Спорни уговори о кредитима индексирани у ЦХФ су закључени у периоду кредитне експанзије (од 2005.године), односно много пре него што је донета законска регулатива којом је предвиђено утврђивање непоштене пословне праксе и њено санкционисање (март 2015. године), тако да НБС у највећем броју случајева није ни могла утврђивати дали је пракса банака била непоштена у погледу информисаности или кредитне анализе приликом закључивања тих уговора.

12. Да ли је било која држава у Европи, осим Србије, одлучила да уђе у поступак јемца за кредите индексирани у валути швајцарског франка, кроз „Националну“ корпорацију за осигурање стамбених кредита и тиме последице лоших пословних одлука банака стави на терет свим пореским обвезницима?

Наведено питање није из надлежности НБС.Указујемо на то да је функција Националне корпорације за осигурање стамбених кредита (у даљем тексту: НКОСК) првенствено осигурање потраживања по основу стамбених кредита које банке одобравају физичким лицима за куповину, адаптацију и изградњу некретнина које одобравају банке и друге финансијске организације, која су обезбеђена хипотеком, што се значајно разликује од уговора о јемству које спомињете. Наиме, на бази потписаних Уговора о регулисању међусобних односа у пословима осигурања потраживања по основу стамбених кредита, које је НКОСК закључила са већином банака у Србији, предвиђено је да банка пре финалног одобрења, сваки кредит који испуњава услове Уговора понуди НКОСК-у на осигурање. Уколико НКОСК одлуком прихвати осигурање одређеног кредита, с друге стране, на тај начин преузима део ризика ненаплативости тог кредита и смањује кредитни ризик банке.

13. Да ли, са аспекта ризика, банке код ових кредита (имајући у виду да имају у просеку 7 средстава обезбеђења, укључујући хипотеке, често и две хипотеке, а затим и директно јемство државе) који су осигурани код Националне корпорације имају било какве ризике и ако имају, који су то ризици?

Банка је акционарско друштво са седиштем у Републици Србији, која има дозволу за рад НБС и која једина може да обавља депозитне послове. Такође, нико осим банке не може се бавити давањем кредита, осим ако је за то овлашћен законом. Пласирањем кредита

корисницима финансијских услуга банка се директно излаже кредитном ризику, ризику друге уговорне стране, ризику ликвидности и резидуалном ризику, који обухвата и ризик смањења вредности коришћених средстава обезбеђења, а индиректно се највише излаже ризику профитабилности, девизном ризику и каматном ризику, као и у одређеним случајевима ризику концентрације.

Што се тиче средстава обезбеђења, банка прибављањем ових средства смањује ниво изложености кредитном ризику, што истовремено утиче и на ниво каматне стопе (најчешће је иста нижа у односу на каматну стопу која би била понуђена за необезбеђени пласман јер је нижа и маржа ризика), односно на месечну рату коју плаћа корисник финансијске услуге. Ова средства не могу се третирати као директна заштита од осталих наведених ризика, осим кредитног јер се обично средство обезбеђења користи само у контексту заштите од ризика неизмирења обавеза клијента (*default risk*), те је потребно да банка за те друге ризике, као што су примерице каматни или кредитно-девизни ризик, прибави, за њих одговарајући, инструмент заштите или да их урачуна у маржу ризика.

Банка не може ни на који начин у потпуности елиминисати ризике којима је изложена. У случају да корисник финансијске услуге редовно плаћа своје месечне рате ниво ризика коме је банка изложена је нижи, али и даље постоји, док се у ситуацији када корисник финансијске услуге не плаћа обавезе банка излаже свим ризицима који су претходно набројани, јер неизвршење месечних обавеза од стране клијента проузрокује мање приливе новчаних средстава (ризик ликвидности), смањење зарађивачке способности (ризик профитабилности), као и потенцијалном ризику смањења вредности потраживања у случају када Банка своја потраживања наплаћује преузимањем и продајом средстава обезбеђења.

14. Што се тиче Ваших навода да су грађани имали слободу избора, љубазно молимо да појасните да ли то имплицира Ваш закључак да се слободна воља изражава и ако се не познају битна својства, цена и ризици правног посла?

У периоду када су великом броју корисника одобравани кредити индексирани у швајцарским францима, банке су имале у понуди и кредите индексирани у еврима, као и кредите у РСД. У складу са наведеним, корисници финансијских услуга су имали могућност да изаберу једну од три врсте кредита које су банке нудиле и у складу са наведеним преузму одговорност за донете одлуке и преузете обавезе. Имајући у виду да су истовремено и банке доносиле одлуку о одобравању кредита корисницима финансијских услуга, финансијски терет носе обе уговорне стране.

Такође, напомињемо да су због тренда кретања курса динара у односу на EUR и CHF и због каматних стопа банке правиле разлику између услова под којима су нудиле кредите индексирани у EUR и CHF. Наиме, каматне стопе на средства у CHF на међународном тржишту новца биле су ниже од каматних стопа на средства у EUR. Код кредита који је

индексиран у CHF, уговорена промена номиналне каматне стопе се везује за кретање референтне каматне стопе LIBOR, а код кредита који је индексиран у EUR, уговорена промена номиналне каматне стопе се везује за кретање референтне каматне стопе EURIBOR. Стога су и каматне стопе на кредите одобрене корисницима индексиране у CHF биле ниже од каматних стопа на кредите индексиране у EUR, што је и био разлог да су се поједини корисници опредељивали за кредите индексиране у CHF.

Свакако треба имати у виду да се у периоду кредитне експанзије далеко мањи број корисника опредељивао за кредите индексиране у ЦХФ, а притом користећи своје право на избор, од оних корисника који су за свој избор имали кредите индексиране у ЕУР. Корисници су се пре свега руководили нижом каматном стопом и мањом месечном обавезом, као и чињеницом да одређени број тих корисника због висине својих месечних примања није ни испуњавао услове за добијање кредита индексираног у ЕУР, те им је и избор за кредитни производ био ограничен.

Имајући у виду тренд кретања курса динара у односу на страну валуту, у циљу уједначавања оптерећења од девизног ризика и банке и корисника кредита, ова материја је регулисана одредбама ЗЗКФУ по којима су банке дужне да и при отплати обавеза корисника финансијских услуга које од дана почетка примене овог закона, односно од 27. марта 2015. године, доспевају по основу уговора о кредитима индексираним у страниј валути и закљученим пре 5. децембра 2011. године примењују онај тип девизног курса који су користиле при одобравању тих кредита (куповни, средњи или продајни) или да примењују тип девизног курса који је за корисника финансијских услуга повољнији од оног који су до тада користиле.

Одредбама чл. 8. и 26. ЗЗКФУ, који се односе и на уговоре о кредиту, које банке одобравају физичким лицима и правила уговарања, прописано је да уговорна обавеза мора бити одређена, односно одредива, те да је новчана уговорна обавеза одредива што се тиче њене висине ако зависи од уговорених променљивих елемената (променљива каматна стопа), односно променљивих и фиксних, с тим што су променљиви елементи они који се званично објављују (референтна каматна стопа, индекс потрошачких цена и др).

Поред тога, елементи одредивости морају бити такве природе да на њих не може утицати једнострана воља ниједне од уговорних страна, а уговори не могу да садрже упућујућу норму на пословну политику и друге акте даваоца финансијских услуга кад су у питању они елементи који су наведеним законом предвиђени као обавезни елементи уговора.

Истовремено указујемо да је НБС обезбедила механизам (ЗЗКФУ од 2011. и 2015.) да корисници финансијских услуга, пре него што се упусте у судски спор, имају могућност да у вансудском поступку-поступку посредовања(медијације) који је бесплатан за све учеснике, покушају да реше спорна питања.

Информисање о битним својствима, ценама и ризицима правног посла, између осталог, је ЗЗКФУ прописано као дужност банке, како кроз информисање у предуговорној фази, тако и кроз обавезни садржај уговора о банкарским услугама.

Такође, са друге стране, уколико је било које право корисника кредита било повређено или угрожено –такви корисници су, како пре тако и после примене ЗЗКФУ, имали Уставом Републике Србије зајамчено право на судску заштиту.

Додатно, истичемо да НБС у свом претходном допису ни у једном делу није имплицирала да се слободна воља изражава и ако се не познају битна својства, цена и ризици правног посла.